

Mimogredé bodi tu omenjeno, da je nedopustno delati razliko med zdravim in skrajnim realizmom. Kaj bi naj značila ta razlika? Seveda delala se je ta razlika v tem zmislu, da znači skrajni realizem isto, kar naturalizem. Ker pa vidimo, da zaznamuje naturalizem to, kar je, ali golo naravo, a realizem to, kar more biti, verjetnost predmeta ne gledé na to, ali je ali ni ravno tako v naravi sami, je tudi razlikovanje med skrajnim in zdravim realizmom neprimerno in nelogično.

Popolnoma krivo je torej, če se na podlagi realizma stavi pravilo: „Riši to, kar je!“ ker realizem tirja le: „Riši, izrazuj tako, kakor more biti!“ Z onega krivega stališča se jemlje potem celo to, kar je slabega ali, recimo: nelepega, v zakup, dasi je slabo samo negacija lepega, torej samo ob sebi niti

Gutenbergova prva tiskarna.

predmet umetnosti sploh biti ne more, ampak k večjemu le kakor pomoček. Popolno neumevanje bistva umetnosti kaže zlasti oni, ki ima le najslabše lastnosti človeštva za svoj glavni predmet predstavljanja. To je prav isto, kakor če bi skladatelj zlagal sama najbolj kričeča razglasja, ali pa, če bi kipar predstavljal najodurnejše potvore.

Ravno tako ne moremo odobravati predmeta naše drame, ker v njej ni skoro nič čilega, zdravega, povzdigujočega. Duh po tej drami ne more biti okrepčan, srce ne more biti razveseljeno, ker ne vidimo skoro nič lepega, ampak vse črno in nekam strašno puščobno. Da je pesnik sprejel tudi kako blago nasprotje zlasti k Jakobu Rudi, bi utisk cele drame bil ves drugačen.

A preidimo k drami sami! Kakor se more že iz poprej navedene vsebine na prvi mah spoznati,

manjka drami pravega dejanja, ker je pa za postanek drame prvi pogoj, kakor že ime „drama“ kaže, ki je isto kakor slovenski „dejanje“, samo da je grška beseda dobila posebni pomen za tisto dejanje, ki se predstavlja na odru. Pri naši drami je dejanje že s prvim činom skoraj končano, saj v poslednjih dveh činih ne zvemo prav za prav nič več novega, razven da je Dobnik moral svoji hčeri leteti domov po „pahljačo“ in se je pri tem ves razpotil. Konec Rude bi se še po prvem činu dovršil ravno tako lahko kakor v tretjem, ker kakih posebnih, novih nagibov ali momentov za njegovo končanje itak ni več najti. Položaj bi ostal isti. Ničesar ni najti, kar bi neizogibno tirjalo še drugi in tretji čin. Drama je zategadel v prvem činu precej živahna, v poslednjih dveh pa precej dolgočasna in nezanimiva. Sploh bi poslednja dva čina bolje imeovali „govorjenje“ kakor „dejanje“.

Tu se ob enem vidi dokaz tega, da ni drame brez dejanja. Pesnik je menda gotovo bolj gledal na to, da „riše“ značaje, ne pa, da bi osebam našel prilike, v dejanju pokazati svoje značaje. Toda kakor mora zidar zidati, da nastane hiša, tako morajo osebe v drami delovati, da nastane dejanje in iz tega drama.

Vzroka pa, da je pesnik imel tako malo dejanja na razpolago, je iskati pač gotovo tudi v tem, da se vsa drama vrši in dokonča na enem in istem kraju in še v enem in istem dnevu in večeru. Pesnik je torej hotel ohraniti jednoto časa in kraja, a se je pri tem celo po nepotrebnem in na škodo drame vezal. Obseg dejanja se je vsled tega moral zelo skrajšati, in pesnik se je s tem tudi zapletel v marsikatero neverjetnost.

Kar se tiče jednote časa in kraja, je vendar že Lessing Francozom davno dokazal, da ni tako bistvena kakor jednota dejanja. Zadosti je, ako se ta jednota ohrani v enem in istem činu. In kako težavno je za dramatika ohraniti jednoto časa in kraja skozi vse dejanje, ne da bi škodoval verjetnosti in iluziji! Sploh pa razlika mika, kar se zlasti v drami ne sme prezreti. Dokaz temu je drama, o kateri ravno govorimo.

Rekli smo, da je dejanje prav za prav že s prvim činom končano, to pa posebno zato, ker Ana že tu privoli v možitev z Brošem. To privoljenje Anino ob koncu prvega čina je jeden glavnih pogrškov v tehniki te drame. Prvič je neverjetno in nepričakovano, da se Ana tako naglo odloči za Broša, o katerem še ničesar poprej ni vedela in slišala kakor sama izpove Almi (9. prizor). Tako nagla odločitev se ne dá misliti naravnim potem, posebno ne, ker za to ni tako nujnega razloga, da bi se moralo zgoditi že takoj, še isti dan ali večer, ko Broš pride, in ne morebiti čez par dni. Drugič je pesnik s tem privoljenjem daljšemu napredku dejanja zastavil pot in samemu sebi pretrgal nit, ki bi posebno morala poslednja dva čina vezati s